

Grudzień, 2016

SADURCZYKUS

Times

Józef Skłodowski

Dyrektor Gimnazjum Gubernialnego
w Lublinie

Ród Skłodowskich

Ród Skłodowskich wywodził się z Mazowsza płockiego. Prawdopodobnie wzmianki o protoplastach rodu pochodzą z II połowy XIV wieku. Pewniejsze wzmianki posiadamy z XVI wieku, kiedy Skłodowski pieczętuje się herbem Dołęga i zajmuje ważną pozycję na Mazowszu.

herb Dołęga

- 1 - Skłody Piotrowice
- 2 - Skłody Średnie
- 3 - Skłody-Stachy

Pierwsi przodkowie byli związani z miejscowością Skłody, który musiał być rozległym majątkiem, skoro został podzielony na trzy części: Skłody Stachy (małe), Skłody średnie i Skłody Piotrowice (wielkie). Ojcem naszego bohatera był żyjący w II połowie XVIII wieku Urban Skłodowski, właściciel ziemski, który w marcu 1803 r. poślubił Małgorzatę z Rykaczewskich.

Jego gospodarstwo usytuowane było na wzniesieniu, za którym przepływała rzeka Brok. **Józef Skłodowski był najstarszym synem Urbana. Urodził się 19 marca 1804 r. we wsi Skłody-Piotrowice** (w powiecie ostrołęckim, w departamencie płockim), w rodzinie drobnoszlacheckiej.

Nauka i osiągnięte wykształcenie

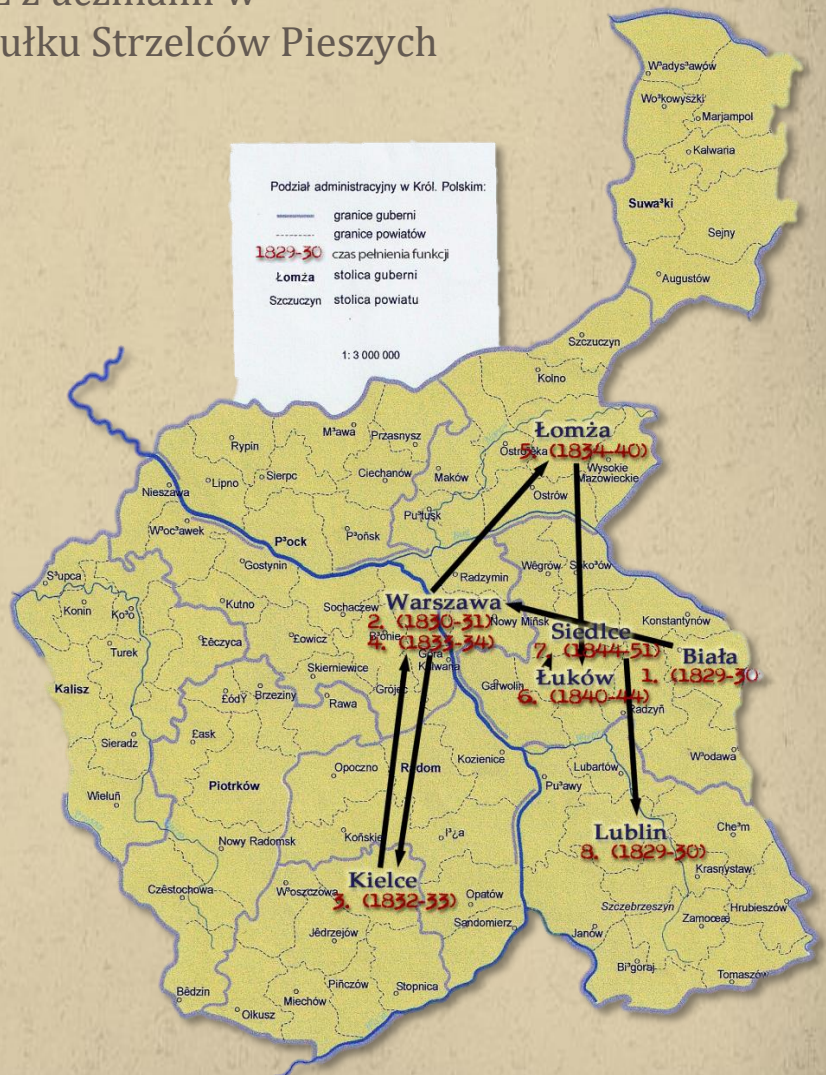
- Naukę rozpoczął w czasie Księstwa Warszawskiego w 1812 r. uczęszczając do szkoły elementarnej w Zaręczach Kościelnych. Przygotowania, wojna i okupacja rosyjska Księstwa Warszawskiego, spowodowały, że przerwał naukę. Naukę kontynuował już po powstaniu Królestwa Polskiego w 1815 r. kiedy odżywały nadzieje na odbudowę Państwa Polskiego.
- W 1819 r. kontynuował naukę w szkole wydziałowej w Łomży, by uzyskać świadectwo dojrzałości w 1823 r.
- 15 września 1823 r. zapisał się na królewski Uniwersytet Warszawski i rozpoczął naukę na Wydziale Prawa i Administracji. Z braku środków finansowych, do czego przyczyniła się w dużym stopniu śmierć jego ojca zmuszony był czasowo zrezygnować ze studiów.
- W 1826 r. studiował równoległe nauki przyrodnicze na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Warszawskiego. Zdobył równocześnie świetną znajomość kilku języków.
- W 1829 r. zakończył naukę na Wydziale Filozoficznym nie uzyskawszy dyplomu magistra filozofii z powodu nie przystąpienia do egzaminu końcowego.

W pracy państwowej - w szkolnictwie

1 września 1829 r. rozpoczął pracę jako nauczyciel w mieście obwodowym Białej w województwie podlaskim. W 1830 r. został nauczycielem szkoły wydziałowej w Warszawie, tam zastało go powstanie listopadowe, w które czynnie włączył się wraz z uczniami w ochotniczej formacji V Pułku Strzelców Pieszych - Dzieci Warszawskich.

Za to, że służył w oddziale powstańczym znalazł się pod obserwacją władz carskich. Dzięki pomocy Adama Sagtyńskiego - urzędnika wysokiej rangi - w styczniu 1832 r. udało mu się zatrzeć przeszłość powstańczą.

W pracy państwowej - w szkolnictwie

Od 21 stycznia 1832 r. podjął pracę nauczycielską w gimnazjum wojewódzkim w Kielcach, którą pełnił do 1833 r. 5 lutego 1832 r. poślubił Salomeę Sagtyńską, a 20 września tegoż roku przyszedł na świat jego pierwszy syn - Władysław - późniejszy ojciec Marii Curie Skłodowskiej. W 1833 wrócił do Warszawy, następnie pracował w szkole w Łomży i był inspektorem gimnazjum w Łukowie, skąd przeniesiony został do Siedlec. W gimnazjum siedleckim był zatrudniony w latach 1844-1851, najpierw jako nauczyciel fizyki, chemii i matematyki, a od 1849 r. aż do czasu przekształcenia gimnazjum w szkołę powiatową w 1851r. pełnił obowiązki dyrektora.

Władysław
Skłodowski

Na dyrektorskiej posadzie w Lublinie(1851-1862)

Dnia 1 lutego 1851 r., jako radca kolegialny objął stanowisko dyrektora Gimnazjum Gubernialnego Lubelskiego po Janie baronie Kaulbarsie, dymisjonowanym pułkowniku w służbie carskiej, który został przeniesiony do Warszawy na stanowisko dyrektora Instytutu Szlacheckiego za dykcji, którego szkoła lubelska mocno podupadła.

Pierwsze kontakty z oświatą lubelską tego pięćdziesięcioletniego pedagoga i przyrodnika okazały się niezwykle trudne. W swojej pracy na dyrektorskim stanowisku w Gimnazjum dostrzegł brak dobrze wykształconej kadry pedagogicznej i braki karności wśród grona profesorskiego.

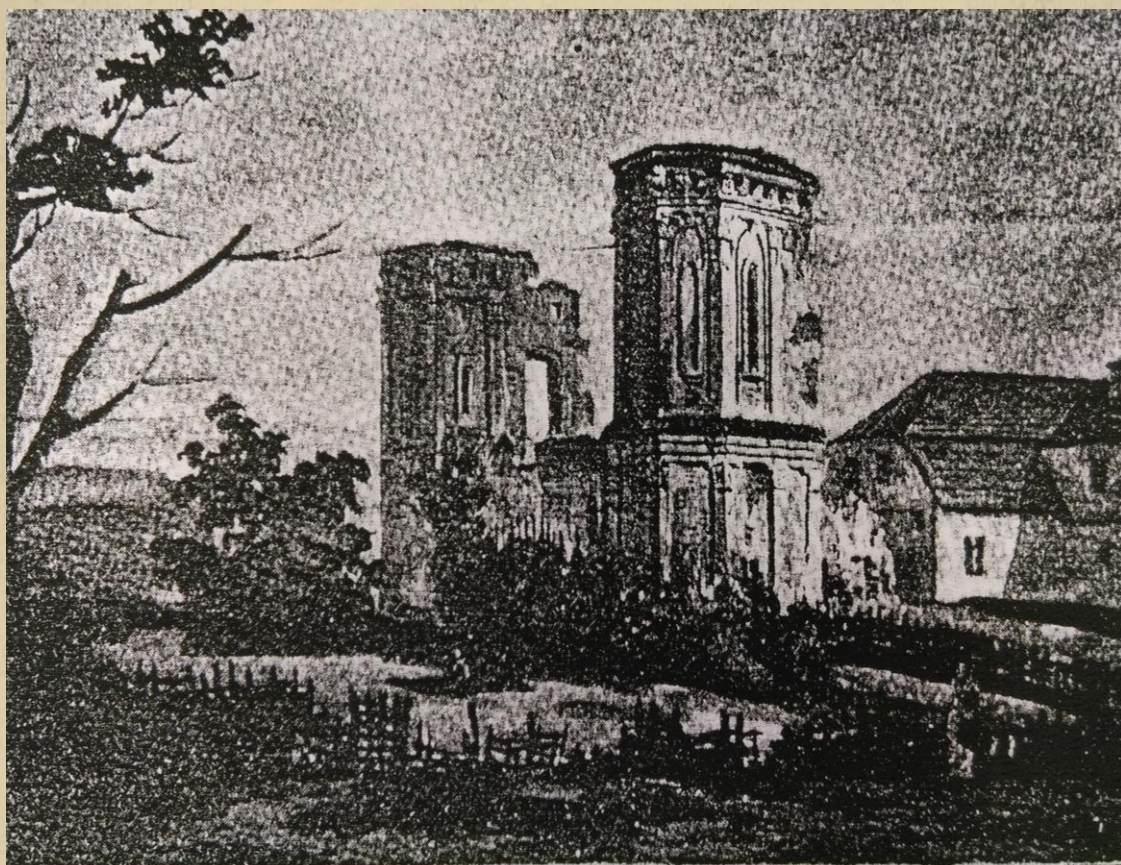

Wizytując pracownie szkolne od razu zauważył, że były niedostatecznie wyposażone. Okazując pozorną lojalność wobec rosyjskich władz oświatowych miał przygotowany plan naprawy lubelskiego szkolnictwa. Umożliwiło mu to wysoki stopień jego wykształcenia oraz duże zdolności organizacyjne. Rozpoczął od doboru wysoko wykwalifikowanej kadry profesorskiej, przy czym zwracał uwagę na ich postawę patriotyczną, oddanie dla młodzieży i kultywowanie tradycyjnych wartości mocno zakorzenionych w tradycji polskiej.

Wycieczka patriotyczna do Dąbrowicy 1855r.

Józef Skłodowski był także wielkim miłośnikiem przyrody. Przy różnych okazjach osobiście, uczył uczniów gimnazjum historii Polski, przekazywał im tradycję narodową. Do historii szkoły przeszły wspólne wycieczki poza Lublin w różne okolice (na Sławinek, Dziesiątą, i do Dąbrowicy), którym sam przewodził. Na uwagę zasługuje szczególnie wycieczka szkolna zorganizowana przez dyrektora Skłodowskiego na początku maja 1855 r. dla trzech najstarszych klas gimnazjum do podlubelskiej wsi Dąbrowicy oddalonej od miasta o 10 km. Znajdowały się tam jeszcze ruiny zamku Firlejów. Przeszło stu gimnazjalistów z chorągiewkami, oddział sformułowano jakby wojskowy, maszerując na czele, których kroczył dyrektor szkoły.

Gdy tylko "kohorta" uczniowska znikła w polu, wyzwolona od nacisku politycznego władzy zaborczej w warunkach pełnej swobody rozległy się pieśni narodowe. Zaintonowano i śpiewano chorał Ujejskiego "Z dymem pożarów", a następnie "Jeszcze Polska nie zginęła". Wszyscy czuli się wówczas Polakami a ten mały skrawek wolnej ziemi w ich umysłach urastał do symbolu niepodległej Polski.

Wycieczka patriotyczna do Dąbrowicy 1855r.

Wycieczka ta była też ważna dla dyrektora Skłodowskiego. Mógł on, bowiem w trakcie tego spotkania i patriotycznych uniesień budzić wśród uczniów tęsknotę za wolną Ojczyzną, przygotowując ich w ten sposób do jej odbudowy. To było jego "zakamuflowane" przesłanie do serc lubelskiej młodzieży gimnazjalnej. Przedstawienie uczniom dziejów zamku Firlejów i roli rodziny w dziejach Polski miało służyć, jako wzór do poświęcenia dobra ogólnego. Pamiątka przeszłości w postaci, jaką były ruiny zamku miało unaocznic gimnazjalistom, że praca na rzecz kraju jest nie tylko zadaniem, ale i obowiązkiem na rzecz dobra wspólnego Ojczyzny.

Ruiny zamku w Dąbrowicy pod koniec XVIII w. Widok od strony północnej. Rys. Z. Vogel.
Fot. Z. Malinowski. Muzeum Narodowe w Krakowie

To dzięki temu żywa będzie pamięć kultywowana przez przyszłe pokolenia. Wśród grona wybitnych wychowanków gimnazjum znaleźli się m in. Aleksander Głowacki, Aleksander Świętochowski, Julian Ochorowicz, Henryk Wiercieński, Bronisław Znatowicz, Eugeniusz Dziewulski i Gustaw Doliński, którzy odegrali pierwszoplanową rolę w życiu umysłowym i kulturowym miasta Lublina i Królestwa Polskiego w II połowie XIX wieku.

Na emeryturze w majątku rodzinnym

Kolejne lata życia (1862-1864) spędził najpierw w folwarku zawieprzyckim w Jawidzu dzierżawionym przez brata Ksawerego Skłodowskiego. Po upadku powstania styczniowego, gdy wzmożyły się represje popowstaniowe w czerwcu 1864 r. przenosi się do Czyżewa koło Ostrowi Mazowieckiej. Następnie w czerwcu 1870 r. udaje się do majątku zięcia Henryka Felauera położonego w Rakoszynie koło Kielc. Mając ogromne zaufanie tamtejszego społeczeństwa gminy Piekoszów zostaje wybrany na stanowisko wójta, a następnie powierzono mu godność sędziego gminnego w Promniku.

Od 1879 r. Józef Skłodowski nabywając dwa gospodarstwa przenosi się do Radlina koło Kielc. W grudniu 1881 r. wraz z żoną Skłodowski udał się na pasterkę do kieleckiej katedry. Trudne warunki (mróz i zawieje grudniowe) spowodowały, że żona zachorowała na zapalenie płuc i po niespełna dwóch miesiącach zmarła 21 lutego 1882 r. Pochowana została na cmentarzu w Leszczynach.

Dworek Skłodowskich w Zawieprzycach - połowa XX wieku

Załamany po stracie żony Salomei przeniósł się do Zawieprzyc na Lubelszczyźnie i tam spędził ostatni okres swojego życia. Zamieszkał w majątku stryjecznego brata, Ksawerego Skłodowskiego. Nie mogąc pogodzić się ze śmiercią ukochanej swojej żony, przygnębiony, zachorował na zapalenie płuc.

Mimo wysiłków lekarzy w pół roku później zmarł w wieku 78 lat w Zawieprzycach 21 sierpnia 1882 r. Uroczystości pogrzebowe odbyły się 25 sierpnia w kościele parafialnym w Kijanach. Mszę świętą celebrował ks. Bogucki. Józef Skłodowski został pochowany w rodzinnym grobowcu na cmentarzu parafialnym w Kijanach.

Zapis w Księdze Zmarłych w Parafii w Kijanach z lat 1877-87

Zapis w księdze zmarłych parafii kijańskiej z lat 1877-1887, t. V znajduje się pod nr 63. Zapis wykonany jest w języku rosyjskim. Czytamy w nim: "Stało się we wsi Kijany - trzynastego/ dwudziestego piątego sierpnia tysiąc osiemset osiemdziesiątego drugiego roku o godzinie 10 rano. Zjawili się Ksawery Skłodowski, arendator dóbr Zawieprzyc, sześćdziesięciu sześciu lat, kuzyn zmarłego oraz Jan Skłodowski, agronom dwudziestu siedmiu lat od urodzenia - bratanek zmarłego, mieszkający obaj we wsi Zawieprzycach; i ogłosili, że dziewiątego/dwudziestego pierwszego sierpnia bieżącego roku o godzinie jedenastej popołudniu, zmarł we wsi Zawieprzycach Józef Skłodowski - wdowiec, były Dyrektor Gimnazjum Lubelskiego, siedemdziesięciu ośmiu lat od urodzenia, urodzony we wsi Skłodach w powiecie ostrołęckim, a mieszkającym we wsi Radlinie w powiecie kieleckim - syn zmarłych Urbana Skłodowskiego i Małgorzaty z Rybaczewskich, małżeństwa Skłodowskich. Po naocznym stwierdzeniu ów Akt ogłaszający o śmierci Józefa Skłodowskiego został przeczytany przez Nas i podpisany przez świadków - Ks. Bogucki, N. M. P. Ksawery Skłodowski, Jan Skłodowski".

<p>№. Богущинъ Н. К. П.</p> <p>Составлено въ селеніи Кіянъ, тринадцатаго/двадцатаго августа тысяча осмьдесятъ осмьдесятъ второго года. Явились Ксаверій Скюдowski арендаторъ именіи Завапръць, шестидесяти шести лѣтъ, дворянскій братъ чинарскій и сынъ Скюдowski деревенно дворянскій сынъ тѣмъ же роду, племянникъ чинарскій, оба жительствовавшие въ деревнѣ Завапръць, и объявили, что девятаго/двадцатаго августа перваго августа тысяча осмьдесятъ второго года по полудни, чинарскій въ деревнѣ Завапръць, директоръ Люблинскаго гимназіума, шестидесяти осми лѣтъ отъ роду родившійся въ деревнѣ Скюдowski, погосту Остролецькому, а пен- теблительный въ деревнѣ Радинѣ, погосту Кіелецкому - сынъ чинарскій Urbana Скюдowski, Urbana Skłodowskiego и Малгоржаты изъ Рибачевскихъ. Малгоржаты зъ Рыбачевскихъ, чинарскій, Скюдowski, Пома- аченокъ чинарскій, и кончинъ чинарскій Скюдowski, сына сынъ обо- вѣданныхъ прочитаны нами и свидетелями подписаны</p> <p>№. Богущинъ Н. К. П. Ксаверій Скюдowski Jan Skłodowski</p>	<p>№ 63.</p> <p>Завієпръць Skłodowski Józef.</p>
--	--

Grobowiec rodziny Skłodowskich w Kijanach

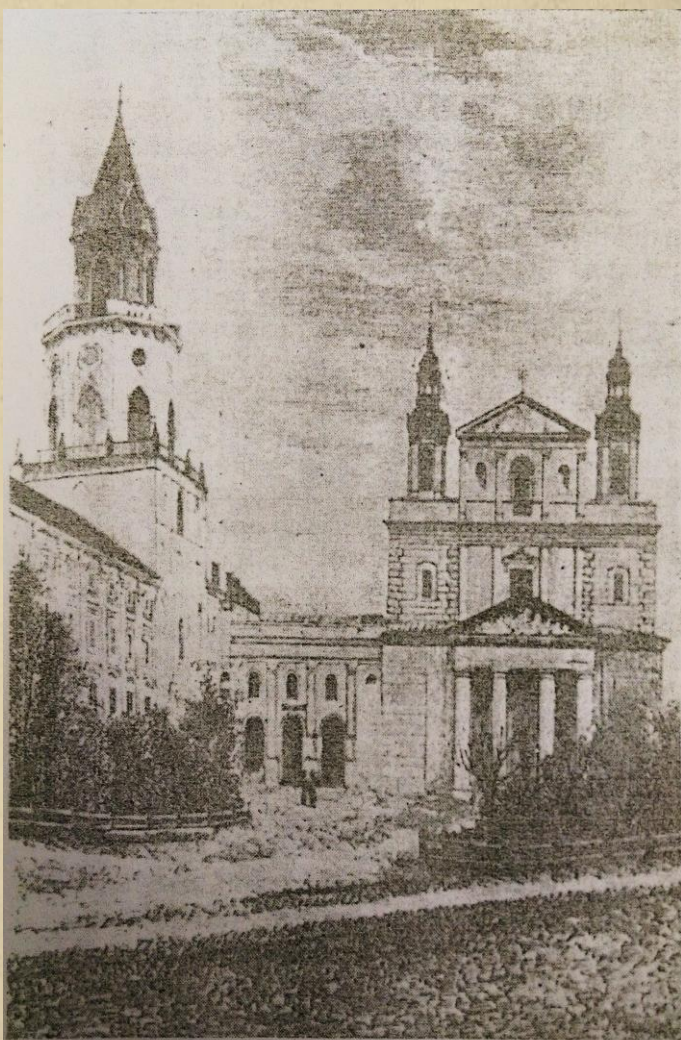

Maria Skłodowska-Curie

Najbardziej znana na całym świecie jest najmłodsza córka Władysława Skłodowskiego, Maria. Urodzona 7 listopada 1867 roku w Warszawie była ukochaną wnuczką Józefa Skłodowskiego, dziedziczącą po nim zamiłowanie i talent do nauk ścisłych, co w tamtych czasach u kobiet było bardzo rzadkie. W jego osobie znajdowała wzór do naśladowania, przede wszystkim jeśli chodzi o pracowitość, umiłowanie przyrody, człowieka i ojczystego kraju. O tych wartościach nigdy nie zapomniała. Bywała w Zawieprzycach, w Lublinie odwiedzała gimnazjum, gdzie w urządzonych przez dziadka pracowniach poznawała fascynujące ją od dzieciństwa przyrządy fizyczne.

Po uzyskaniu świadectwa dojrzałości w czerwcu 1883 roku Maria wraz z ojcem Władysławem przybyła na wakacje do rodzinnych Zawieprzyc. Odwiedziła wtedy rodzinny grobowiec swojego ulubionego dziadka na cmentarzu parafialnym w Kijanach. Pamięć o nim towarzyszyła jej wiele lat później podczas historycznej wizyty w Lublinie w sierpniu 1930 roku, kiedy była już znaną uczoną, dwukrotną noblistką. Przypomniała wtedy licznemu audytorium okoliczności wybudowania jego staraniem okazałego gmachu Gimnazjum Gubernialnego w Lublinie. Przed wyjazdem z Lublina dokonała wpisu do Księgi pamiątkowej w katedrze lubelskiej, wpisując się: M. Curie Skłodowska.

Ogólny widok zabudowań jezuickich od strony placu Katedralnego według „Tygodnika Ilustrowanego” z 1872 roku

Dyrektor w oczach uczniów i wychowanków

Józef Skłodowski pomimo swej surowości był szanowany i lubiany przez uczniów. Pozostawił po sobie doskonale rozwinięty ośrodek naukowo-dydaktyczny w Lublinie.

Kierował szkołą w okresie przed wybuchem powstania styczniowego. Wychowywał młodzież w duchu patriotycznym, kiedy władze oświatowe programowo prowadziły politykę rusyfikacyjną wobec narodu polskiego. Józef Skłodowski, jako dyrektor bronił zagrożonych uczniów uczestniczących w manifestacjach patriotycznych i religijnych w przededniu powstania. Za swoją postawę patriotyczną zapłacił wysoką cenę - został zwolniony ze stanowiska dyrektora Gimnazjum Gubernialnego i musiał odejść ze szkoły.

W pamiętnikach byłych uczniów Gimnazjum Gubernialnego Lubelskiego znajdują się świadectwa jego oddziaływania na młodzież zmierzającego do ukształtowania w niej ducha miłości Ojczyzny i gotowości do ofiar.

Obecnie jedynym upamiętnieniem działalności dyrektora Józefa Skłodowskiego jest tylko tablica pamiątkowa wmurowana w boczną ścianę dawnego gmachu gimnazjum Gubernialnego w Lublinie.

Aleksander Głowacki

Aleksander Głowacki, uczeń lubelskiej Szkoły Realnej w latach 1856–1861 i Gimnazjum Gubernialnego w latach 1864–1866, później wybitny pisarz Bolesław Prus, w 1911 roku u schyłku swego życia napisał:

Tu za katedrą, w gmachu pojezuickim, zaczęto od pierwszej klasy realnie kształcić mój umysł i uszlachetniać serce, miałem honor zawrzeć znajomość ze śp. Dyrektorem Skłodowskim, dziadem p. Curie Skłodowskiej”. Jak wspominał po latach Prus: „sędziwy staruszek często sadzał mnie do kozy, chociaż trudno wymienić pedagoga, który by w sposób równie poufny mnie traktował mojej godności osobistej”

Aleksander Głowacki w r. 1862

Świadectwo Bolesława Prusa

N 482

INSPEKTOR I ZGROMADZENIE NAUCZYCIELI

Gimnazjum w Lublinie.

Młodzian *Szuchowicki Marian Henryk* obyczajami *wzorowem* zalecający się, wieku lat $1\frac{1}{2}$ liczący, po ukończeniu całkowitego kursu nauk w Szkole naszej, pragnąc przekonać nas, jaką korzyść z takowych odniósł, wypracował pod naszym okiem i bez obcej pomocy rozprawy w języku polskim i łacińskim na temata, przez nas zadane. Gdy w ten sposób dowiódł tak umiejętnego władania obu językami, jak i dostatecznej dojrzałości umysłu, poddany został ustnemu egzaminowi, na którym okazał postępy następujące:

w	Nauce Religii i Moralności	celujący	w	Trygonometrii	celujący
	Polskim	celujący	"	Geometrii Analitycznej	celujący
w językach	Rosyjskim	<i>Wostateczny</i>	"	Geometrii Politycznej	celujący
	Łacińskim	celujący	"	Matematycznej	<i>celujący dostateczny</i> <i>St.</i>
	Greckim	celujący	"	Historii Powszechnej	<i>Wostateczny</i> <i>celujący</i> <i>St.</i>
	Franцузkim	—	"	" Rosyjskiej i Polskiej	celujący
	Niemieckim	celujący	"	Fizyce	celujący
w	Logice	celujący	"	Chemii	<i>Wostateczny</i>
"	Arytmetyce	<i>Wostateczny</i>	"	Historii Naturalnej	celujący
"	Algebrze	celujący	"	Kalligrafii	<i>Wostateczny</i>
"	Geometrii Elementarnej	celujący	"	Rysunkach	<i>Wostateczny</i>
"	Solidometrii	celujący			

O takowym uzdolnieniu młodzieńca *Szuchowickiego Mariana Henryka* poświadczając, mamy nadzieję, że tenże w dalszym biegu życia pobożnością, obyczajami, pracowitością, i pielegnowaniem nauk, jakich początki tu odebrał, przyniesie korzyść społeczeństwu, do którego wchodzi, a chlubę Szkoły, którą opuszcza.

w Lublinie dnia *13to czerwca* 1866 roku

INSPEKTOR GIMNAZJUM

Rozra Kollegjalny *Januchowicki*

Nauczyciele

Emilianow
Pom. Insp

Włodzisław

Grono Profesorskie i uczniowie Gimnazjum
Gubernialnego w Lublinie w roku szkolnym 1865/6.

Galeria zdjęć

SADURCZYKUS

Times

Pismo społeczno-historyczne

IX Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika w Lublinie

Redakcja:

dr Ireneusz Sadurski

Kamila Pluta

Dziadek Marii Curie-Skłodowskiej
i jego czasy
w Gimnazjum Lubelskim

Dr Ireneusz Sadurski - historyk, autor monografii pt. *Józef Skłodowski, nauczyciel, dyrektor i wychowawca w szkołach Królestwa Polskiego w okresie międzypowstaniowym.*

Spotkanie z Ireneuszem Sadurskim

26 października 2016, godz. 17:00

Instytut Pedagogiki UMCS, ul. Narutowicza 12

Pozytywna Lubelszczyzna

Młodzieżowa
AKADEMIA
Nowego POZYTYWIZMU

LUBELSCZYŻNA: WRZESIEŃ-GRODZIEŃ 2016

1866 - 2016

150 lat

od otwarcenia
Gimnazjum
Lubelskiego
w Lublinie
Pozytywistów
Lubelskich